ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ҒЫЛЫМ КОМИТЕТІ
Ш.Ш.УӘЛИХАНОВ АТЫНДАҒЫ ТАРИХ
ЖӘНЕ ЭТНОЛОГИЯ ИНСТИТУТЫ

«EDU.E-HISTORY.KZ»
ЭЛЕКТРОНДЫҚ ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

№ 1(21) қаңтар-наурыз 2020
ISSN 2710-3994

Бас редактор:
Қабылдинов Зиябек Ермұқанұлы

Редакциялық алқа:

Абашин Сергей Николаевич – тарих ғылымдарының докторы, профессор, Санкт-Петербургтегі Европа университеті (Ресей)

Абдырахманов Толобек Абылович – тарих ғылымдарының докторы, профессор, И. Арабаев атындағы Қызғыз мемлекеттік университетінің ректоры. (Кырғызстан)

Аяған Бүркітбай Ғелманұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Мемлекет тарихыинституты директорының орынбасары. (Казахстан)

Әлімбай Нұрсан – тарих ғылымдарының кандидаты, профессор, Қазақстан Республикасы Орталық мемлекеттік музейінің директоры. (Қазақстан)

Әбусеитова Меруерт Қуатқызы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корр.-мүшесі. ҚР БжҒМ ҒК Р. Сүлейменов атындағы Шығыстану институтының «Тарихи материалдарды зерттеу» орталығының директоры. (Қазақстан)

Әбіл Еркін Аманжолұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Мемлекет тарихы институтының директоры. (Қазақстан)

Голден Кэтти Стромайл (Kathie Stromile Golden) – PhD, Миссисипи өңірлік мемлекеттік университеті (Mississippi Valley State University) (АҚШ)

Кәрібаев Берекет Бақытжанұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, «Қазақстан тарихы» кафедрасының меңгерушісі. (Қазақстан)

Қожамжарова Дария Пернешқызы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университетінің ректоры. (Қазақстан)

Кожирова Светлана Басиевна – саясаттану ғылымдарының докторы, профессор, Фудан Университетінің Қытай және Орталық Азияны зерттеу орталығының мен «Астана» ХҒК бірлескен директоры (Казахстан)

Козодой Виктор Иванович – тарих ғылымдарының докторы, профессор. (Ресей)

Көкебаева Гүлжауһар Какенқызы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты (Қазақстан)

Көмеков Болат Ешмұхамедұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті Халықаралық қыпшақтану институтының директоры, Л.Н.Гумилев атындағыЕуразия ұлттық университетінің профессоры. (Қазақстан)

Матыжанов Кенжехан Ісләмжанұлы – филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корр.-мүшесі, М.О. Әуезов атындағы әдебиет және өнер институтының директоры. (Қазақстан)

Моррисон Александр (Morrison Alexander) – PhD, профессор Оксфордского университета (Великобритания)

Муртазаева Рахборхон Хамидқызы – тарих ғылымдарының докторы, Мирзо Ұлықбек атындағы Өзбекстан ұлттық университеті «Өзбекстан тарихы» кафедрасының профессоры. (Өзбекстан)

Панто Дмитрий (Panto Dmitri) – PhD доктор, Гданьск қаласындағы Екінші дүниежүзілік соғыс мұражайының ғылыми қызметкері. (Польша)

Римантас Желвис (Želvys Rimantas) – тарих ғылымдарының докторы, профессор, Вильнюс педагогикалық университеті (Литва)

Самашев Зайнолла Самашұлы – археолог, тарих ғылымдарының докторы, профессор, Герман археология институтының корр.-мүшесі. ҚР БҒМ ҒК Ә. Марғұлан атындағы Археология институты. (Қазақстан)

Сайлан Болат Санабайұлы – тарих ғылымдарының докторы, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті. (Қазақстан)

Смағұлов Оразақ Смағұлұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Балон ғылым академиясының корр.-мүшесі, Ш.Ш. Уәлиханов атындағы сыйлықтың лауреаты, ғылым мен техниканың еңбек сіңірген қайраткері, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры. (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)

Сыдықов Ерлан Бәтташұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің ректоры. (Қазақстан)

Таймағамбетов Жәкен Қожахметұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, ҚР Ұлттық музейі. (Қазақстан)

Жауапты редактор:
Қаипбаева Айнагүл Толғанбайқызы
Ғылыми редактор:
Қозыбаева Махаббат Мәлікқызы
Редактор:
Кубеев Рустем Жаулыбайұлы
Жауапты хатшы:
Қоңқабаева Арайлым
Техникалық хатшы:
Хумарзах Алтынбек

Главный редактор:
Кабульдинов Зиябек Ермуханович

Редакционная коллегия:

Абашин Сергей Николаевич – доктор исторических наук, профессор, Европейский университет в Санкт- Петербурге (Россия)

Абдырахманов Толобек Абылович – доктор исторических наук, профессор, ректор Кыргызского государственного университета им. И. Арабаева (Кыргызстан)

Алимбай Нурсан – кандидат исторических наук, профессор, директор Центрального государственного музея Республики Казахстан (Казахстан)

Абусеитова Меруерт Хуатовна – доктор исторических наук, профессор, чл.-корр. НАН РК, директор Республиканского центра по изучению исторических материалов Института востоковедения имени Р.Б. Сулейменова (Казахстан)

Абиль Еркин Аманжолович – доктор исторических наук, профессор, директор Института истории государстваКН МОН РК (Казахстан)

Аяган Буркитбай Гелманович – доктор исторических наук, профессор, заместитель директора Института истории государства КН МОН РК (Казахстан)

Голден Кэтти Стромайл (Kathie Stromile Golden) – PhD, Государственный университет долины Миссисипи (Mississippi Valley State University) (США)

Исмагулов Оразак Исмагулович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, член-корр. Болонской академии наук, лауреат премии им. Ч.Ч. Валиханова, заслуженный деятель науки и техники, профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева (г. Нур-Султан, Казахстан)

Карибаев Берекет Бахытжанович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, заведующий кафедрой истории Казахстана, Казахский национальный университет им. аль-Фараби (Казахстан)

Кожамжарова Дария Пернешовна – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, ректор Южно-Казахстанского университета им. М.Ауэзова (Казахстан)

Кожирова Светлана Басиевна – доктор политических наук, профессор, содиректор Центра исследования Китая и Центральной Азии Фуданьского Университета и МНК «Астана», руководитель Центра китайских и азиатских исследований (Казахстан)

Козодой Виктор Иванович – доктор исторических наук, профессор (Россия)

Кокебаева Гульжаухар Какеновна – доктор исторических наук, профессор, главный научный сотрудник Института истории и этнологии им. Ч.Ч.Валиханова КН МОН РК (Казахстан)

Кумеков Болат Ешмухамбетович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, директор Международного института кипчаковедения Казахского национального университета имени аль-Фараби, профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева (Казахстан)

Матыжанов Кенжехан Слямжанович – доктор филологических наук, профессор, чл.-корр. НАН РК, директор Института литературы и искусства им. М. Ауэзова (Казахстан)

Моррисон Александр (Morrison Alexander) – PhD, профессор Оксфордского университета (Великобритания) Муртазаева Рахборхон Хамидовна – доктор исторических наук, профессор кафедры «Истории Узбекистана»

Национального университета Узбекистана имени Мирзо Улугбека. (Узбекистан)

Панто Дмитрий (Panto Dmitri) – доктор PhD, профессор, главный специалист научного отдела Музея Второй мировой войны г. Гданьска (Польша)

Римантас Желвис (Želvys Rimantas) – доктор педагогических наук, профессор, Вильнюсский педагогическийуниверситет (Литва)

Самашев Зайнолла Самашевич – археолог, доктор исторических наук, профессор, чл.-корр. Германского археологического института. Институт археологии им. А.Маргулана КН МОН РК (Казахстан)

Сайлан Болат Санабаевич – доктор исторических наук, Казахский национальный университет им. аль-Фараби (Казахстан)

Сыдыков Ерлан Батташевич – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, ректор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (Казахстан)

Таймагамбетов Жакен Кожахметович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК,Национальный музей РК (Казахстан)

Ответственный редактор:
Каипбаева Айнагуль Толганбаевна
Научный редактор:
Козыбаева Махаббат Маликовна
Редактор:
Кубеев Рустем Джаулыбайулы
Ответственный секретарь:
Конкабаева Арайлым Нурболатовна
Технический секретарь:
Хумарзах Алтынбек

Editor-In-Chief:
Kabuldinov Ziabek Ermukhanovich

Members of editorial board:

Abashin Sergei Nikolaevich – Doctor of Historical Sciences, Professor, European University at St. Petersburg (Russia)

Abdyrakhmanov Tolobek Abylovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Rector of I. Arabaev Kyrgyz State University (Kyrgyzstan)

Alimbay Nursan – Candidate of Historical Sciences, Professor, Director of the Central State Museum of the Republic of Kazakhstan (Kazakhstan)

Abusseitova Meruert Khuatovna – Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of the NAS RK, Director of the Republican Center for the Study of Historical Materials at R.B. Suleimenov Institute of Oriental Studies (Kazakhstan)

Abil Yerkin Amanzholovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Director of the Institute of History of the State CS MES RK (Kazakhstan)

Ayagan Burkitbai Gelmanovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Deputy Director of the Institute of History of the State CS MES RK (Kazakhstan)

Golden Kathie Stromile – PhD, Mississippi Valley State University (USA)

Ismagulov Orazak Ismagulovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Corresponding Member of Bologna Academy of Sciences, winner of Ch.Ch. Valikhanov Award, Honored Worker of Science and Technology, Professor of L.N. Gumilyov University (Kazakhstan)

Karibayev Bereket Bakhytzhanovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy ofSciences of the Republic of Kazakhstan, Head of the Department of History of Kazakhstan, Al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan)

Kozhamzharova Daria Perneshovna – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the NAS of the Republic of Kazakhstan, rector of the M. Auezov South Kazakhstan University (Kazakhstan)

Kozhirova Svetlana Bassievna – Doctor of Political Science, Professor, Co-Director of the Center for the Study of China and Central Asia of Fudan University and the International Scientific Complex of the National Company "Astana", Head of the Center for Chinese and Asian Studies (Kazakhstan)

Kozodoi Viktor Ivanovich – Doctor of Historical Sciences, Professor (Russia)

Kokebayeva Gulzhaukhar Kakenovna – Doctor of Historical Sciences, Professor, chief researcher at Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology CS MES RK (Kazakhstan)

Kumekov Bolat Eshmukhambetovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy ofSciences of the Republic of Kazakhstan, Director of the International Institute of Kipchak Studies of the Al-Farabi Kazakh National University, Professor at L.N. Gumilyov Eurasian National University (Kazakhstan)

Matyzhanov Kenzhekhan Slyamzhanovich – Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of the NAS RK, Director of M. Auezov Institute of Literature and Art (Kazakhstan)

Morrison Alexander – PhD, Professor, University of Oxford (UK)

Murtazayeva Rakhborkhon Khamidovna – doctor of Historical Sciences, Professor at the Department of «History of Uzbekistan» of Mirzo Ulugbek National University of Uzbekistan. (Uzbekistan)

Panto Dmitri – PhD, researcher at the Museum of the Second World War in Gdansk (Poland)

Rimantas Želvys – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vilnius Pedagogical University (Lithuania)

Samashev Zainolla Samashevich – archaeologist, Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member ofGerman Archaeological Institute. A. Marghulan Institute of Archeology CS MES RK (Kazakhstan)

Sailan Bolat Sanabayevich – Doctor of Historical Sciences, Al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan)

Sydykov Erlan Battashevich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Rector of L.N. Gumilyov Eurasian National University (Kazakhstan)

Taimagambetov Zhaken Kozhakhmetovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the NationalAcademy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, National Museum of the Republic of Kazakhstan (Kazakhstan)

Executive Editor:
Kaipbayeva Ainagul Tolganbayevna

Scientific Editor:
Kozybayeva Makhabbat Malikovna

Editor:
Kubeyev Rustem Dzhaulybayevich

Executive Secretary
Konkabayeva Arailym Nurbolatovna

Technical secretary:
Khumarzakh Altynbek

ҒТАХР / МРНТИ / IRSTI 03.20.

ҚАЗАҚ ДИАСПОРАЛАРЫНЫҢ ИНТЕГРАЦИЯСЫ ЖӘНЕ "КІШІ ҚҰРЫЛТАЙЛАРДЫҢ" РӨЛІ

Толамисов А.Ғ.

Тарих ғылымдарының кандидаты, қау. Профессордың м.а. І. Жансүгіроа ат. Жетісу мемлекеттік университеті, Қазақстан, Талдықорған қ.

Аңдатпа. *Кіріспе.* Бұл мақала Қазақстан Республикасы тәуелсіздік алған жылдарындағы ұйымдастырылған дүниежүзі қазақтарының құрылтайларының құрамдас бөлігі болып табылатын шетелдегі қазақтардың «кіші құрылтайларының» тарихи маңызы мен өту барысын зерттеуге бағытталған. Зерттеу жұмысы Еуропа қазақтарының құрылтайларының ұйымдастырылуы мен жүзеге асуының қысқаша тарихы мен олардың Дүниежүзілік құрылтайлармен тарихи сабақтастықтарын талдайды. Сонымен қатар, автор мақала соңында осы кіші құрылтайларға өзіндік тарихи бағасын береді. **Түйін сөздер:** этникалық саясат, репатриант, оралман, қазақтар, дүниежүзі қазақтары, құрылтай, кіші құрылтай

ИНТЕГРАЦИЯ КАЗАХСКИХ ДИАСПОР И РОЛЬ «МАЛЫХ КУРУЛТАЕВ»

Толамисов А.Г.

Кандидат исторических наук, и.о. ассоциированного профессора. Жетысуский государственный университет имени И. Жансугурова. Казахстан, Талдыкорган.

Аннотация. *Введение.* Данная статья направлена на изучение исторического значения и хода «малых курултаев» казахов за рубежом, которые являлись составной частью Всемирных курултаев казахов, организованного в годы независимости Республики Казахстан. В исследовании анализируется краткая история организации и проведения малых курултаев казахов Европы и их историческая преемственность со Всемирными конгрессами казахов. Кроме того, автор по окончании исследовательской работы дает оценку данным историческим событиям.
Ключевые слова: курултай, малые курултаи, казахи мира, репатриант, оралман, этническая политика, казахи.

INTEGRATION OF THE KAZAKH DIASPORES AND THE ROLE OF «SMALL KURULTAIS»

Tolamissov A.G.

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor. Zhetysu State University named after I. Zhansugurov. Taldykorgan, Kazakhstan.

Abstract. *Introduction.* This article is aimed at studying the historical significance and progress of the «Small Kurultais» of Kazakhs abroad, which were an integral part of the Kurultais of World Kazakhs, organized during the years of independence of the Republic of Kazakhstan. The study analyzes the brief history of the organization and conduct of small Kurultais of Kazakhs of Europe and their historical continuity with the World Congresses of Kazakhs. In addition, the author, upon completion of the research work, gives an assessment of these historical events.

Key words: kurultai, small kurultais, the World Kazakhs, repatriate, oralman, ethnic politics, Kazakhs.

Кіріспе

Кеңес Одағының ыдырауы саяси-экономикалық өзгерістермен қатар әлеуметтік-мәдени, этникалық саясатқа да жаңашылдықтар әкелді. Үлкен бір одақтан бөлініп, өз алдына жеке мемлекет болып қалыптасу барысындағы республикалар ендігі кезекте өздерінің ішкі-сыртқы сасаттарын анықтауға кірісіп кетті. Осы ретте бұрынғы кеңестік елдер, соның ішінде, әсіресе, Орталық Азиядағы мемлекеттер ұлттық бірегейліктің жаңа жолы – «мемлекет құраушы ұлтты» айқындады. Осыған байланысты мемлекет құраушы ұлтқа ғана тән тіл мен дәстүрді, тарихы мен мәдениеті сияқты ерекшеліктерге заңды статус беру бойынша «мемлекеттендіру» саясаттары жүргізілді. Алайда аймақтағы елдердің бәрі (Қазақстан, Өзбекстан, Қырғызстан, Түрікменстан, Тәжікстан) бұл кезде жаңадан тәуелсіздіктерін алған, көпэтносты мемлекеттер болды. Ал мемлекет құраушы ұлттың ерекшеліктері, мемлекеттік атрибуттары жоқ халықтардың барлығы этникалық азшылықтар қатарына жатқызылды.

Осындай геосаяси өзгерістердің нәтижесінде Орталық Азия халықтарының санасында да трансформациялар орын алды. Олардың «Отан», «Тарихи Отан», «Шет ел» деген сияқты ұғымдарға қатысты көзқарастары өзгере бастады. Бұл ұғымдардың өзара қатынастары анықталып, бұрындары кеңестік кезеңде болмаған немесе аса мән берілмеген қырлары мен өзара шекаралары халықтың сана-сезімдерінде айқындала бастады. Осыған байланысты аймақтағы мемлекеттерде өздерінің этникалық саясатының бағыттарын анықтағанда мемлекет құраушы ұлты, басқа этникалық топтары мен көршілес елдердің азаматтары болып табылатын өздерінің диаспоралары немесе ирреденталарының да мүдделерін ескеру қажеттілігі туындады.

Осылайша Қазақстан Республикасы өзінің тәуелсіздігін жариялаған соң этникалық саясатты да басты назарға алды. Алматы, Түркістан және Астана қалаларында бес мәрте Дүниежүзі қазақтарының құрылтайларын өткізді. Әлемнің әр түкпірінен келген қазақтары осы ұлттық жиналыста бас қосты, сағыныштарын білдіріп, арман-мұраттарын айтты, мақсат-тілектерін жеткізіп, қазақ елі мен шет елдегі қазақтар бір-бірімен қауышты.

Қазақстанда ұйымдастырылған Дүниежүзі қазақтарының құрылтайлары қазақ халқының өміріне елеулі өзгерістер алып келгені анық. Бұл жиындар қазақ диаспораларын біріктіруде өте маңызды құралға да айналды. Әлем қазақтары бір-бірін танып, етене араласуға мүмкіндік алды. Кеңестік кезеңнен кейін барша қазақтарды біріктіріп, ұлттық сана сезімге бір серпіліс берді. Осы серпілістің әсерінен дүние жүзіндегі қазақтардың өзара интеграциясы да қарқынды жүре бастады. Сондай айтулы өзгерістердің біріне – алдымен Еуропа қазақтары арасында басталып, кейіннен басқа да ТМД мен алыс-жақын шетелдегі қазақтар бірлесіп, Қазақстан жерінен тыс аймақта ұйымдастырылатын «кіші құрылтайларды» жатқызуға болады.

Әдетте құрылтай мәселесін қарастырғанда барлық назар қазақтардың дүниежүзілік құрылтайларына ауатыны айдан анық. Сол себепті де кіші құрылтайлар сол мәселелердің көлеңкесінде қалып қоюда. Қоғамдағы қарапайым халықтың кәдімгі қабылдауында да, ғылыми айналымда да кіші құрылтайлардың қазақ диаспораларының өзара интеграциялануындағы орны мен тарихи маңызы назардан тыс қалуда. Сондықтан да бұл мәселе осы зерттеу жұмысының өзектілігін құрайды.

Әдістер. Бұл тақырыпты зерттеу барысында автор хронологиялық принципті сақтай отырып, жүйелілік, жіктеу әдістерін де кеңінен қолданды. Зерттеу методологиясында проблемалық, тарихилық, объективтілік сияқты ғылыми таным принциптері мен жүйелеу, сыни-талдау әдістерін қолдану мәселені зерттеуде объективтілікке қол жеткізудің басты шарттары ретінде алынды. Аталған ғылыми-теориялық әдістер, концепциялар мен талдау проблеманы жан-жақты, терең қарастыруға, объективті тарихи қорытынды жасауға көмектесті. Еуропа қазақтары

ұйымдастырған кіші құрылтайлардың ұқсастықтары мен ерекшеліктері салыстырылып, компаративтік анализ тәсілі қолданылды. Сонымен қатар кіші құрылтайлар мен Дүниежүзілік қазақтар құрылтайларының тарихи сабақтастықтары да жүйелілік принципте қарастырылды.

Нәтижелер

Бұл жиындар 1994 жылдан бері тұрақты түрде жыл сайын Еуропаның қалаларында өткізіліп келеді. Өзінің жұмыс жоспары мен шешетін мәселелері белгіленіп, тіпті, болашақта өтетін орындары да жоспарланған.

Ал, бұл кіші құрылтайлар қалай пайда болды деген сұрақ бізді 1992 жылғы Дүниежүзілік қазақтар құрылтайына апарады. Алматыда орын алған бұл құрылтайда Еуропалық қазақтар өзара байланыстарын орнатып, кейін олардың ынтымақтастықтары Еуропа елдерінде жалғасын табады.

Алғашында бұл ынтымақтастықтарды «құрылтай» деген категориямен сипаттауға келмейтін. Себебі ол кезде бұл басқосу жиындары тек еуропалық қазақ жастарының спорт фестивалінен бастау алды. 1994 жылы Германияның Мюнхен қаласындағы қазақ қоғамының басшылары Әбубәкір Мерген, Мұталла Ұлышай, Мұзаффер Ақтеңіз, Жұма Сауаш сияқты қазақ азаматтары Мюнхен қаласындағы қазақ жастарының футболға қатты қызығатынын ескеріп, осы қалада еуропалық қазақ жастары арасында футболдан жарыс ұйымдастырылды. Ұйымдастырушылар осы спорт шарасы арқылы қазақ жастарының бір-бірімен жақын араласуына жағдай жасауды көздеді. Тіпті, осы спорт фестивалінен соң қазақ жастары арасында некелескен жұптар да пайда болды: Кельн қаласындағы қазақ қыз бен Мюнхендегі қазақ жігіті отау құрды. Осылайша, еуропалық қазақтардың өзара интеграциясы осылай бастау ала бастады (Еуропадағы қазақтар...).

Кейіннен бұл бастама басқа еуропалық қалалардағы қазақтар арасында тез арада қолдау тауып, кейіннен аталмыш шара тұрақты түрде бола бастады. Тіпті, Қазақстандағы қазақтар да қатысуға ниет білдіріп, келесі 1995 жылы аталмыш шара Алматы қаласында ұйымдастырылды. Алайда, Алматыдағы жарыстан кейін бұл фестиваль 2 жылдай үзілісте болды.

Бұдан кейінгі осындай еуропалық қазақтардың бас қосуы 1997 жылы Стамбул қаласында орын алды. Бұл шараға қазақстандық және түркиялық ақын-жазушылар мен ресми өкілетті адамдар да қатысты. Артынша футбол жарысы арқылы еуропалық қазақтардың бас қосулары 1998 жылы Парижде, 1999 жылы Кельнде, 2000 жылы Амстердамда, 2001 жылы Париж қалаларында өз жалғастарын тапты. Яғни, сары құрлықтың түрлі мемлекеттерінде тұратын қазақтар футбол жарысын ұйымдастыру арқылы бір-бірлерін көруге, өзара мәдени-тілді байланысқа түсуге мүмкіндік алды (Еуропадағы қазақтар...).

Ал 2002 жылғы Кельн қаласында ұйымдастырылған еуропалық қазақтар арасындағы футбол жарысы ерекше оқиғаларға толы болды. Біріншіден, аталмыш жарыстардың ауқымы кеңейді. Шараға келіп қатысуға ниет білдірушілер саны әлдеқайда артты. Еуропалық қазақтардан бөлек, осы жарысқа Түркия мен Қазақстаннан барған командалар да қатысты. Екіншіден, бұл басқосулар Қазақстанның Еуропа елдеріндегі елшіліктерінің назарын аудартты. Қазақстанның Германиядағы елшісі В.Х. Ғизатов Елбасы Н. Назарбаевтың арнайы құттықтауын жеткізді. Оған қоса елшілік тарапынан бұл жарыстарға қатысты ақпараттық-мәдени қолдаулар көрсетіле бастады. Үшіншіден, футбол арқылы бұрындары талқыланып келген ұлт мәселелері ендігі кезекте бейресми формадан ресми сипат алып, қарастырылатын мәселелер де ауқымды бола бастады. Сондықтан да осы кезеңнен басталып бұл жиындар «құрылтай», «кіші құрылтай» деген сияқты атауларға ие бола бастады (Еуропадағы қазақтар...).

2003 жылы еуропалық қазақтар құрылтайы Швецияның Вестерос қаласында орын алды. Атап өтетін бір жәйт, бұл жиында Еуропа қазақ қоғамдарын басын қосып, жұмыстарын үйлестіріп отыратын арнайы федерация құралды. Оның төрағасы болып Кельн қазақ мәдениетінің төрағасы

Әбдірахман Шетін болып сайланды.

Келесі Еуропа қазақтарының кіші құрылтайы 2004 жылы 29 мамыр мен 2 маусым аралығында Берлин қаласында өтті. Бұл құрылтайға еуропалық емес Ресей, Монғолия, Қытай, Түрікменстан, Өзбекстан сияқты мемлекеттерден қазақтар да қатысты. Ал Қазақстаннан қатысқан делегаттар саны 105 адамды құрады (Мамыр айының аяғында...).

Ал 2005 жылы кіші құрылтай Париж қаласында болу керек болды. Алайда бұл шара Астана қаласында Дүниежүзілік қазақтардың III құрылтайы өтуіне байланысты 2006 жылға шегерілді. Бұл кездесуде де қазақ диаспораларының интеграциялануы жүзеге асырылды.

Бұдан кейінгі 2007 жылғы кіші құрылтай Германияның Мюнхен қаласында ұйымдастырылды. Бұл құрылтайға Германия, Франция, Австрия, Швеция, Дания, Ұлыбритания, Швейцария, Голландия, Түркия қазақтарынан бөлек, Германияда білім алып жүрген қазақ жастары да қатысты. Жиынға қазақстандық делегация да қатысып, Дүниежүзі қазақтары қауымдастығының төрағасының орынбасары Талғат Мамашев Елбасының құттықтауын жеткізді. Жұмыс барысында іскерлік, мәдени-спорттық байланыстар орнатылып, әлем қазақтары арасында тығыз қарым-қатынастар орнатылды (Встреча европейских казахов...).

2008 жылы Еуропа қазақтарының кіші құрылтайы Норвегияның астанасы Осло қаласында орын алды. Осы құрылтай барысында «Еуропа елдерінде тұратын қазақ диаспорасы жастарының ассимиляцияға ұшырау мәселелері және оны шешу жолдары» атты халықаралық дөңгелек үстел жұмысы қызу талқылау алаңына айналды. Сонымен қатар жиын соңында Швециядағы қазақ қоғамының төрағасы Ибраһим Қосшының шақыруымен қазақстандық делегация Вестеростағы қазақ ағайындарымен кездесіп қайтты (Ослода өткен...: 46-49).

Келесі 2009 жылғы кіші құрылтай Англияда орын алды. Өткізілу орны ретінде осы елдің астанасы Лондон қаласы таңдалып алынды. Елбасы Н. Назарбаевтың осы құрылтай жұмысына арнайы жолдаған Жолдауында: «Осыдан он жыл бұрын атажұрттарыңыз – Қазақстан Республикасының қолдауымен Германияның Кёльн қаласында бастау алған кіші құрылтайлар бүгінде Еуропада тұратын қандастарымыздың басын қосып, топтастыратын ауқымды іс-шараға айналды» деп атап кеткен болатын (Балтабаева, 2012: 236). Еуропалық 12 мәдени орталықтан келген қазақтардан басқа бұл жиынға Қазақстан, Ресей мен Моңғолия қазақтарынан бөлек, тіпті, Йордания корольдігі мен Сингапур қазақтарынан барлығы 1000-нан астам делегат қатысты (На Малый курултай...). Бұл құрылтайдың басты жаңалығы – Еуропа қазақ қоғамдары федерациясы ресми статусқа ие болды, заңнамалық негіздерін әзірледі. Тағы бір атап өтетіні, бұл құрылтайды ұйымдастыруға Лондон қаласы әкімшілігі көмектесіп, тіпті, жиын жұмысына Ұлыбританияның Парламентінің қауымдар палатасының мүшесі лорд Фрейзер мырза да қатысты.

Лондондағы құрылтайға қатысқан Дүниежүзі қазақтары қауымдастығының төрағасының бірінші орынбасары Т. Мамашев еуропалық қазақтарға қатысты проблеманы айтты: «Еуропалық қазақтарды экономикалық мәселелер толғандырмайды. Олардың проблемалары – рухани мәселе» деп атап, Қауымдастық тарапынан барынша жағдайлар жасалатынын айтты (В Лондоне прошел...).

Бұдан кейін де кіші құрылтай географиясы кеңейе берді. Осылайша 2010 жылы бұл жиын алғаш рет Австрия астанасы Вена қаласында ұйымдастырылды. Қазақстан Республикасының Австрия Республикасындағы Елшілігінің арнайы ұсынған мәліметтеріне сәйкес бұл Венадағы бас қосуға Австрия, Германия, Ұлыбритания, Швейцария, Швеция, Дания, Франция, Финляндия, Норвегия, Нидерланды, Түркия мен Моңғолия қазақтарынан бөлек, Дүниежүзі қазақтары қауымдастығының ресми делегаттары, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ және әл-Фараби атындағы ҚазҰУ оқытушылары, «Caspionet», «Қазақстан» телекомпаниялары мен «Қазақ радиосы», «Казинформ», «Казахстанская правда» және австриялық «Ди пресс» мерзімдік басылымдарының журналистері мен түсіру топтары қатысты. Жалпы құрылтай жұмысында 900-950 адам

белсенділік танытып, қатысты.

Ұйымдастырылған «дөңгелек үстелдер» барысында европалық қазақ қоғамдары мен қазақстандық делегация Европадағы қазақ бірлестіктеріне қатысты өзекті мәселелерді талқылады. Атап айтқанда, Қазақстан Республикасының дипломатиялық өкілдіктері мен ЕуроОдақ елдерінің байланыстары, европалықтарға қатысты Қазақстанның визалық саясатына қатысты мәселелер анықталып, шешу жолдары іздестірілді (Балтабаева, 2012: 243-244).

2011 жылғы кіші құрылтай Швецияның Вестерос қаласында орын алды. Бұл құрылтайға да Европа қазақ қоғамдары мен Дүниежүзі қазақтары қауымдастығы төрағасының орынбасары С. Балғабаев бастаған қазақстандық делегация қатысты. Осы жиынға қатысты швециялық қазақ қоғамының белді мүшесі И. Құсшы: «Қазіргі кезде Швецияда Қазақстанның елшілігі немесе консулдығының болмауына байланысты қауымдастығымыз бұл жұмыстарын бейресми түрде жалғастыруда. Қауымдастығымыз, мәселен түрік елшілігімен және Дүниежүзі қазақтарының қауымдастығымен ынтымақтастық аясында семинарлар мен курстар, түрлі мәдени шаралар өткізуде. Швециядағы Қазақ қауымдастығы Вестерос қаласында орналасқан басқа мемлекеттердің қауымдастықтарымен мәдени іс-шараларды жүргізе отырып, өзіміз өкілдері болып табылатын Қазақстан және Түркияны Европа жұршылығына танытып, мемлекеттеріміздің ұлттық тағамдарын, киімдерін шетелдік достарға көрсетіп, былай қарағанда елшіліктің мәдени, рухани тыныс-тіршілігі міндетін атқарудамыз» деп атаған болатын (Балтабаева, Қоңырбаева, 2012: 232-234).

Ал 2012 жылдың 25-27 мамыр күндері Дания корольдігінің Орхус қаласында Европа қазақтарының келесі кезекті кіші құрылтайы өтті. Бұған 10 мемлекеттен барлығы 350 адам қатысты. Орхус қаласының таңдалып алынғанының өзі кездейсоқ емес. Себебі бұл қалада ХХ ғасырда Ауғанстаннан Данияға қоныс аударған қазақтардың 50-ге жуық ұрпақтары тұратын. Сондықтан Орхус қаласы құрылтай өткізуге лайық деп шешілді.

Бұл құрылтайдың басты ерекшелігі – Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың Дүниежүзі қазақтарының IV Құрылтайында берген тапсырмасы бойынша кіші құрылтайға алғаш рет алғаш рет «Самұрық-Қазына» Ұлттық әл-ауқат Қоры демеушілік көрсетуі болды (Балтабаева, Қоңырбаева, 2012: 4). Сонымен қатар осы жиын барысында қазақ диаспораларының басты мәселесі – тілдік-мәдени байланысқа баса назар аударылды, Қауымдастық тарапынан ақпараттық-мәдени қолдаулар көрсетілетіні туралы айтылды. Осы мақсатпен, құрылтай кезінде европалық қазақ жастары арасында «Қазақ тілін білесің бе?» атты байқау ұйымдастырылып, 40-қа жуық қатысушылар арасында үздіктерді анықтады (Балтабаева, Қоңырбаева, 2012: 283). Қазақстаннан арнайы барған Қыдырәлі Болманов, Қарақат Әбілдина, «Қоңыр» тобы сияқты өнер майталмандары шетелдік қазақтарға тарихи-ұлттық мотивтегі концертті ұсынды.

Ал Европа қазақ қоғам федерациясының төрағасы Абулқаюм Кесижи құрылтайда сөйлеген сөзінде: «ағылшынша, французша өлең-жырлар жазатын жастарымыз шығып келеді; ол шығармалардың тілі басқаша демесеңіз, жаны қазақша – соларды аудартып, Қазақстанда бастыру қолға алынса» деген ұсынысын білдірді (Даниядағы дүбірлі жиын...).

2013 жылы кезекті кіші құрылтай Париж қаласында ұйымдастырылды. 18-19 мамыр аралығында Францияның астанасында өткен бұл құрылтай да европалық қазақ жастарының болашағына қатысты, олардың ана тілінің тілдік қолданыс аясын кеңейту бойынша жағдайлардың жасалынуын қозғады. Ал келесі 2014 жылғы құрылтай Германия астанасы Берлинде өтіп, 10 мемлекеттен келген 350-дей қазақ азаматтар қазақ диаспораларының өзекті мәселелерін талқылады (Сотрудничество в области культуры...).

2015 жылғы кіші құрылтай Голландияның астанасында өтті. 23-24 мамыр күндері Амстердамда өткен бұл құрылтай жан-жақтан 2000-нан астам қазақты жинады. Жұмыс барысында ұлттық құндылықтарды дәріптеу мақсатында европалық қазақтар арасында қазақ тілі

мен әдебиеті, мәдениеті мен тарихы, салт-дәстүрлер бойынша өзара байқаулар ұйымдастырылды (В Амстердаме прошел...). Осы құрылтай соңында барлық қатысушылар келесі жылғы жиынды Кельн қаласында өткізуді ұйғарды.

Осылайша 2016 жылғы кіші құрылтай 14-15 мамыр күндері Германияда орын алды. Кельнде өткізілген бұл жиында Еуропа мен АҚШ-тағы қазақтардан 2000-нан астам делегат қатысты. Құрылтайда көтерілген басты мәселе – жергілікті қазақ жастарына арналған қазақ мәдние орталығын ашу болды. Себебі германиялық қазақтар арнайы орталықтар арқылы рухани байып, ана тілін ұмытпауға болады деп сенді (Малый курултай казахов...).

Бұдан кейінгі 2017 және 2018 жылдарғы Еуропа қазақтарының кіші құрылтайлары сәйкесінше Мюнхен және Осло қалаларында болды. Ал 2019 жылы кіші құрылтай Мюнхен қаласында болды. Бұл жиындарда да қазақ диаспораларының бірігу процесі қарқынды жүріп жатты. Себебі осы Мюнхен қаласындағы кіші құрылтай барысында қазақстандық және шетелдегі қазақ кәсіпкерлері арасында бизнес-форум ұйымдастырылып, олардың болашақтағы серіктестік мәселелері талқыланды. Нәтижесінде тараптар өзара 8 меморандумға қол қойды. Еуропа қазақтарының өнімдері «Қазақ үйі» атты ұлттық бренд аясына оңтайластыру жолдарын қарастырды. Бұның бәрі шет елдегі қазақтардың өзара ықпалдастығы мен мәдени-тілдік қарым-қатынастарының нығаюына жол ашқаны айдан анық.

Сонымен қатар Еуропалық қазақтардың кіші құрылтайларының алдағы уақыттарға да жоспарлары анықталды. Мысалы, 2020 жылы құрылтай Вена қаласында өткізілу жоспарланса, 2021 жылы – Стокгольмда, ал 2022 жылы – Орхус қаласында ұйымдастырылу керек. Олардың өздерінің алдыға қойған мәселелері мен күн тәртібі алдын ала белгіленуде.

Бұл еуропалық қазақтардың құрылтайы осылайша 1994 жылдан бері жыл сайын ұйымдастырылып келеді. Бастапқыда футболдан жарыс сипатында басталған бұл шара кейіннен Дүниежүзілік қазақтар қауымдастығының құрамдас бөлігіне айналды. Еуропаның түрлі мемлекеттеріндегі қазақ диаспораларын біріктіруде ерекше рөлді атқарды.

Сондай-ақ тәуелсіздік жылдарында шетелдердегі қазақ диаспорасының біртұтастығы мақсатында, олардың қызметінің өзекті мәселелерін талқылауға арналған қазақтардың кіші құрылтайлары Моңғолияның Уланбатыр мен Баян-Өлгий аймақтарында, Түркияның Ыстамбұл қаласында, Орталық Азия, Иран, Ауғанстан қазақтарының кіші құрылтайы Тәжікстанның астанасы – Душанбеде, сондай-ақ, Мәскеу, Астрахань, Орынбор, Омбы, Самара, Түмен, Челябі, Қорған, Алтай Республикасы қазақтарының мәжілісі мен құрылтайлары өткізілді (Балтабаева, Қоңырбаева, 2012: 4).

Тарихи бастауын 1994 жылдан алатын кіші құрылтайлар осы уақытқа дейін Еуропаның түрлі қалаларында тұрақты түрде ұйымдастырылуда. Солардың ішінде Францияның астанасы Париж қаласы мен Германияның Мюнхен, Кельн қалалары ерекше белсенділік танытуда. Бұл қалаларда кіші құрылтайлар барлығы 3-4 реттен ұйымдастырылса, 2000-шы жылдардың басынан бастап тек қана батыс еуропалық қалаларда ғана емес, сонымен қатар Скандинав елдерінде де бұндай құрылтайлар ұйымдастырыла бастады. Швецияның Вестерос, Данияның Орхус деген қалаларындағы қазақ азаматтар осындай ерекше бастамаларды жүзеге асырып отырды.

Осылайша жыл сайын Еуропаның түрлі қалаларынды ұйымдастырылып отырған бұл кіші құрылтайлар уақыт өте келе өзінің ұйымдастырылу аясы мен тарихи маңызының ауқымы кеңейе бастады. Аймақтық этникалық жиындар ендігі ретте «кіші құрылтай» деген статусқа да ие болды. Тіпті, өзінің құрамы кеңейіп, қарастыратын мәселесі де барынша ауқымды бола бастады. Мұның бәрі, әрине, шет мемлекеттердегі қазақ диаспораларының өзара интеграцияға түсуіне бірден-бір себеп болды. Оған қоса, Қазақстан Республикасының саясатындағы шетелдік қазақ диаспораларының орнын айқындап берді. Мемлекеттік этникалық саясаттың негізін құрайтын кейбір нормативті-заңнамалық актілердің заңжобаларын әзірлеуде көмекші құрал да бола білді.

Сондықтан да атауы «кіші» болса да, «үлкен» мәселелерді қозғайтын ашық алаңға айнала білді.

Қорытынды

Сонымен, егемендік алғаннан бүгінгі күнге дейін бес рет ұйымдастырылған Дүниежүзі қазақтарының құрылтайлары тәуелсіз Қазақстанның саяси-экономикалық, демографиялық, әлеуметтік-мәдени өмірінде ерекше рөл атқарды. Мемлекеттік этникалық саясаттың құрамдас бөлшегі ретінде құрылтай жұмыстары өзіндік тарихи маңызға ие болды.

Сонымен қатар, Дүниежүзі қазақтарының құрылтайларының тәуелсіз Қазақстан мен қазақ диаспоралары үшін тағы бір тарихи маңызы – Еуропа мен Орталық Азия мемлекеттеріндегі қазақтардың «кіші құрылтайларының» шақырылуы болды. Бұл құрылтайлар Қазақстанда өткізілген бес құрылтайдың өзіндік жалғасы болды. Аймақтық сипаттарда орын алған аталмыш жиындардың жұмыс барысында да қазақтардың мәселелері көтерілді. Рухани мәселеден репатриацяға дейінгі проблемалар қарастырылды. Осы кіші құрылтайлардың кейбір өткір мәселелерінің қызу талқыға түсуі нәтижесінде үлкен құрылтайларға – Дүниежүзі қазақтары құрылтайларына негіз болды. Өзінің тарихи маңызы мен сипаты жағынан дүниежүзі қазақтарының бір-бірімен интеграциялануына өз септігін тигізді.

Осылайша, бұл шаралар, біріншіден, шетелдегі қазақтардың өзара интеграциялануы болса, екінші жағынан, Қазақстанда ұйымдастырылған Дүниежүзі қазақтарының құрылтайларының жалғасы іспеттес болды.

ӘДЕБИЕТТЕР МЕН ДЕРЕКТЕР ТІЗІМІ

Балтабаева К.Н. Қазақ көші – қазақтың қауымдасуы: Қазақстан Республикасы Президенті Мұрағатының қорынан құжаттар жинағы (Дүниежүзі қазақтары қауымдастығының 20 жылдығына арналған). – Алматы: Атажұрт, 2012. – 352 б.

Балтабаева К.Н., Қоңырбаева К.М. Қазақстан және шетелдегі қазақтар // Дүниежүзі қазақтары қауымдастығының құрылғанына 20 жыл толуына орай өткізілген Халықаралық ғыл.-практ. конф. «Этникалық қазақтардың репатриациясы Қазақстан мемлекеті көші-қон саясатының құрамдас бөлігі ретінде: жетістіктері, мәселелері және оларды шешу жолдары» материалдары (Алматы қ., 12 қазан 2012 ж.). – Алматы: Атажұрт, 2012. – 376 б.

В Амстердаме прошел 13-й курултай казахов // https://www.inform.kz/ru/v-amsterdame-proshel-13-y-kurultay-kazahov_a2779880

В Лондоне прошел традиционный малый курултай казахов Европы // https://www.zakon.kz/140300-v-londone-proshel-tradicionnyjj-malyjj.html

Встреча европейских казахов // http://daz.asia/ru/vstrecha-evropejskih-kazahov/

Даниядағы дүбірлі жиын // Алтын бесік. №1-2. – 2012. – 16-20 бб.

Еуропадағы қазақтар және олардың тарихы // https://www.trt.net.tr/kazakh/bag-darlamalar/2017/12/10/ieuropadag-y-k-azak-tar-zh-nie-olardyn-tarikhy-864356

Малый курултай казахов Европы собрал около 2 тыс. Участников // https://forbes.kz/news/2016/05/16/newsid_111859

Мамыр айының аяғында Берлинде өтетін дүниежүзі қазақтарының кіші құрылтайына Оңтүстік Қазақстан облысының өкілдері қатысады // https://kaz.caravan.kz/zhangalyqtar/mamyr-ajjynyng-ayaghynda-berlinde-otetin-duniezhuzi-qazaqtarynyng-kishi-quryltajjyna-ongtustik-qazaqstan-oblysynyng-okilderi-qatysady-33578/

На Малый курултай в Лондон приехали казахи даже из Сингапура // https://rus.azattyq.org/a/kurultay_kazakhov_Evropy/1743958.html

Ослода өткен Еуропа қазақтарының дәстүрлі кіші құрылтайы // Туған тіл. №1. – 2008. – 46-49 бб.

Сотрудничество в области культуры // http://www.botschaft-kaz.de/ru/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=4&Itemid=8

REFERENCES

Baltabayeva K.N. Kazah koshi – kazahtyn kauymdasuy: Kazahstan Respublikasy Prezidenti Muragatynyn korynan kuzhattar zhinagy (Duniezhuzi kazahtary kauymdastygynyn 20 zhyldygyna arnalgan) [Kazakh migration is forming Kazakh community: collection of documents from the archive of the President Of the Republic of Kazakhstan (for the 20th anniversary of the world Association of Kazakhs)]. – Almaty: Atazhurt, 2012. – 352 b. [in Kazakh]

Baltabayeva K.N., Konyrbayeva K.M. Kazahstan zhane sheteldegi kazahtar [Kazakhstan and the abroad Kazakhs] // Duniezhuzi kazahtary kauymdastygynyn kutlrganyna 20 jyl toluyna orai otkizilgen Halykaralyk gyl.-prakt. kof. «Etnikalyk kazahtardyn repatriatsiasy Kazahstan memleketi koshi kon sayasatynyn kuramdas boligi reting: zhetistikteri, maseleleri zhane olardy sheshu zholdary» materialdary (Almaty k., 12 kazan 2012 zh.). – Almaty: Atazhurt, 2012. – 376 b. [in Kazakh]

V Amsterdame proshel 13-y kurultay kazakhov [The 13th kurultai of Kazakhs was held in Amsterdam] // https://www.inform.kz/ru/v-amsterdame-proshel-13-y-kurultay-kazahov_a2779880[in Russian]
V Londone proshel traditsionnyy malyy kurultay kazakhov Yevropy [Traditional small kurultai of Kazakhs of Europe took place in London] // https://www.zakon.kz/140300-v-londone-proshel-tradicionnyjj-malyjj.html[in Russian]
Vstrecha yevropeyskikh kazakhov [Meeting of European Kazakhs] // http://daz.asia/ru/vstrecha-evropejskih-kazahov/[in Russian]
Daniadagy dubirli zhiyn [Great gathering in Denmark] // Altyn besik. No.1-2. 2012. – 16-20 bb.[in Kazakh]
Europadagy kazakhtar zhane olardyn tarihy [European Kazakhs and their history] // https://www.trt.net.tr/kazakh/bag-darlamalar/2017/12/10/ieuropadag-y-k-azak-tar-zh-nie-olardyn-tarikhy-864356[in Kazakh]
Malyy kurultay kazakhov Yevropy sobral okolo 2 tys. Uchastnikov [Small kurultai of Kazakhs of Europe gathered about 2 thousand participants] // https://forbes.kz/news/2016/05/16/newsid_111859[in Russian]
Mamyr aiynyn aiagynda Berlinde otetin duniezhuzi kazahtarynynkuryltaiynaOntustik Kazahstanoblysynyn okilderi katysady [Representatives of South Kazakhstan region will take part in the World Kurultai of Kazakhs in Berlin in late May] // https://kaz.caravan.kz/zhangalyqtar/mamyr-ajjynyng-ayaghynda-berlinde-otetin-duniezhuzi-qazaqtarynyng-kishi-quryltajjyna-ongtustik-qazaqstan-oblysynyng-okilderi-qatysady-33578/[in Kazakh]
Na Malyy kurultay v London priyekhali kazakhi dazhe iz Singapura [Kazakhs even came from Singapore to Small Kurultai to London] // https://rus.azattyq.org/a/kurultay_kazakhov_Evropy/1743958.html[in Russian]
Osloda otken Europa kazahtarynyndasturli kishikuryltaiy [The traditional European Kurultai of Europeans held in Oslo] // Tugan til. No.1. – 2008. – 46-49 bb.[in Kazakh]
Sotrudnichestvo v oblasti kul'tury [Cultural cooperation] // http://www.botschaftkaz.de/ru/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=4&Itemid=8[in Russian]

МАЗМҰНЫ

Абдукадыров Н.М., Нұсқабай П.П., Сабанчиева Ж.М.
ТАНЗИМАТ РЕФОРМАЛАРЫНА ЕУРОПАЛЫҚ ЖҮЙЕНІҢ ЫҚПАЛЫ ЖӘНЕ МҰСТАФА РЕШИД ПАША......5
Азмуханова А., Эгамбердиев М. Шаншарбек У.
XIX ҒАСЫРДЫҢ АЯҒЫ - XX ҒАСЫРДЫҢ БАСЫНДА ТҮРКІ ХАЛЫҚТАРЫНЫҢ БІРІГУІ МЕН ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫН ЗЕРДЕЛЕУ МӘСЕЛЕЛЕРІ......16
Ақымбек Е.Ш., Шағырбаев М.С.
ШУ ӨҢІРІНДЕГІ ОРТАҒАСЫРЛЫҚ ТӨРТКҮЛДЕРДІҢ СТРАТИГРАФИЯСЫ (X-XII ғғ.)......25
Атығаев Н.Ә.
ТАҒЫ ДА ҚАСЫМ ХАННЫҢ ҚайТЫС БОЛҒАН УАҚЫТЫ МЕН ЖЕРЛЕНГЕН ЖЕРІ ТУРАЛЫ......41
Ахантаева Ә.Ж.
ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНДА ЕГІНШІЛІККЕ БАЙЛАНЫСТЫ ӘДЕТ-ҒҰРЫПТАР МЕН ЖОРА-ЖОСЫНДАР, АҢЫЗ- ӘПСАНАЛАР......48
Бахтыбаев М.М.
Н.Н. ПАНТУСОВТЫҢ ЖЕТІСУ ЕСКЕРТКІШТЕРІН ЗЕРТТЕУГЕ ҚОСҚАН ҮЛЕСІ......60
Билалов С.У., Тәжекеев Ә.Ә., Дәрменов Р.Т.
ЕРТЕОРТАҒАСЫРЛЫҚ СОРТӨБЕ 1 ҚАЛАШЫҒЫНДА ЖҮРГІЗІЛГЕН АРХЕОЛОГИЯЛЫҚ ЖҰМЫСТАР......77
Ғалиев А.А., Устемирова А.О., Қыдырғажы Б.М.
ҰЛЫ ЖІБЕК ЖОЛЫНАН «БІР БЕЛДЕУ ЖӘНЕ БІР ЖОЛҒА»......89
Джумагазиева А.Н.
ИРАНДАҒЫ САЯСИ ӨМІРДІҢ РЕВОЛЮЦИЯДАН КЕЙІНГІ ИСЛАМИЗАЦИЯСЫ......103
Жылгелді Ж.С.
XX ҒАСЫРДЫҢ 20-30 ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ ҰЖЫМДАСТЫРУ ТАРИХЫНЫҢ ДЕРЕКТІК НЕГІЗДЕРІ (Шығыс Қазақстан мысалында)......115
Жылқышыбаева Қ.Қ.
ЕУРОПАДАҒЫ ҒАЛЫМДАРДЫҢ ТАРИХИ БІЛІМГЕ ҚАТЫСТЫ КӨЗҚАРАСТАРЫ: ТАРИХИ-ФИЛОСОФИЯЛЫҚ ТАЛДАУ......122
Ибраева А.Ғ., Садықов Т.С., Темірханова Ә.С.
АКАДЕМИК МАНАШ ҚОЗЫБАЕВТЫҢ ХАКІМ АБАЙ ТУРАЛЫ ЗЕРТТЕУЛЕРІ ХАҚЫНДА......136
Ибраева А.Ғ., Темірханова Ә.С.
ҒАСЫРЛАРДАН СЫР ШЕРТКЕН – СОЛТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН (тарихи-салыстырмалы талдау)......147
Ильясова К.М., Байманов А.А.
СКРИПКАШЫ ӘЛІМ АЛМАТ (ҒАЛЫМЖАН ӘБСӘЛАМОВ) ЖӘНЕ ОНЫҢ МУЗЫКАНТ РЕТІНДЕ ҚАЛЫПТАСУЫ......159
Ильясова К.М.
МИЛЛИОН ИЕРОГЛИФТАН ТҰРАТЫН МАНУСКРИПТ (проф. Т.З. Қайыркеннің «Су Бэйхай. Қазақтың жалпы тарихы» қолжазбасын зерттеу жобасы негізінде)......174
Иманалиева Е.
XVI Ғ. ҚАЗАҚ ХАНДЫҒЫНЫҢ СЫРТҚЫ САЯСИ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТАРЫНЫҢ БАҒЫТЫ МЕН ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ......187
Исмаилов С.С., Еришева А.А.
ЕМБІ МҰНАЙЛЫ АУДАНЫНЫҢ ДАМУ ТАРИХЫ ЖӘНЕ АЛҒАШҚЫ МҰНАЙ КӘСІПШІЛІКТЕРІ......193
Исова Л., Апсаттарова Г.
ҚАЗІРГІ ГЕОСАЯСИ ҮДЕРІСТЕР АУҚЫМЫНДАҒЫ 199
Кәрібаев Б.Б., Нұртазина Н.Д.
ӘЗ-ЖӘНІБЕК ХАННЫҢ ТАРИХИ ТҰЛҒАСЫ (шығыс нарративтері мен қазақтың шежіре аңыздары негізінде) 211
Күлдібаев Е.Қ., Саркулова С.Д.
XX ҒАСЫРДЫҢ 30-ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ ӨНЕР ҚАЙРАТКЕРЛЕРІНІҢ ҚУҒЫНДАЛУЫ......232
Қайыркен Т.З., Ильясова З.С.
ОРТАҒАСЫРЛЫҚ ЖАЗБА ДЕРЕКТЕРДЕГІ ИСПИДЖАБ ЖӘНЕ ОНЫҢ ТӨҢІРЕГІНДЕГІ ҚАЛАЛАР МЕН ЕЛДІМЕКЕНДЕР......242

Қартабаева Е.Т.
РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ ЖӘНЕ ИСЛАМ ДІНІ……………………………………………………………..…....253
Қойгелдиев М.Қ.
МАҒЖАН ЖҰМАБАЕВ: ҚАЗАН ТӨҢКЕРІСІ – БІЗ ҮШІН ЕУРОПА ТАРИХЫ ТУДЫРҒАН
ЖАТ ТӨҢКЕРІС………………………………………………………………………………………..…..…265
Мажибаева Ш.О.
1928-1933 ЖЫЛДАРДАҒЫ ҚАЗАҚТАРДЫҢ ШЕТ ЕЛГЕ БОСУЫ…………………………………..…..273
Мажиқызы Н.
ҚЫТАЙ ҚАЗАҚТАРЫНДАҒЫ ТЕРІ ӨҢДЕУ ӨНЕРІ………………………………………………...……279
Макашева К.Н., Шалкеева З.
ИСЛАМ ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ ҰЙЫМЫ ЖӘНЕ ЕУРОПАЛЫҚ ОДАҚ:
ЫНТЫМАҚТАСТЫҚТЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ…………………………………....……………...……286
Мұхатова О.Х., Садвокасова З.Т.
МАҢҒЫСТАУДАҒЫ ҚАРУЛЫ ҚАҚТЫҒЫС…………………………………………………………..…….293
Мұхитов Қ.
ҚАЗАҚ КҮРЕСІ: ӨТКЕНІ, БҮГІНІ ЖӘНЕ БОЛАШАҒЫ………………………………….…………...….307
Мұхитов Қ.С.
МАҚАТ-ӨЗЕН ТЕМІР ЖОЛЫНЫҢ САЛЫНУЫ……………………………………………………………..318
Надырбеков Н.К.
ЕЖЕЛГІ ЖӘНЕ ОРТА ҒАСЫРЛАРДАҒЫ ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАННЫҢ САКРАЛЬДЫ ТОПОГРАФИЯСЫ…….326
Оспанғалиев Қ.Ә.
ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАН ӨҢІРІНДЕГІ БҮКІЛРЕСЕЙЛІК ҚҰРЫЛТАЙ ЖИНАЛЫСЫ САЙЛАУ
ӨТКІЗУ НАУҚАНЫНЫҢ БАРЫСЫ……………………………………………………...…………………....340
Раздыков С.З., Зайнов А.М.
СОЛТҮСТІК-ШЫҒЫС КАСПИЙ МАҢЫ ЖӘНЕ ОҒАН ІРГЕЛЕС АУДАНДАРДАҒЫ
САРМАТ МӘДЕНИЕТІ: ПРОБЛЕМАЛАР, ГИПОТЕЗАЛАР…………………………………...………….……..350
Рахбаев Қ.Қ.
ЖЕЛТАУ МЕШІТТЕРІНІҢ ТАРИХЫ (XIX Ғ. ОРТАСЫ XX Ғ. БАСЫ)……………………………………………….363
Садыкова А.М.
КЕҢЕС ӨКІМЕТІНІҢ ЕКІНШІ ДҮНИЕЖҮЗІЛІК СОҒЫС ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ ДІНГЕ ҚАТЫСТЫ САЯСАТЫ…371
Сүгірбаева Г.Д., Исабек Б.Қ., Омарбаев Ы.К.
ҚАЗАҚ КСР БОЙЫНША ШЕТЕЛГЕ БАРУДЫҢ ҚҰЖАТТЫҚ ТІРКЕУ ЖҮЙЕСІНІҢ
ТӘРТІПТЕРІ: ТОҚЫРАУ КЕЗЕҢІ……………………………………………………………………......….379
Сыздыкова А.М., Молдакимова А.С.
XX ҒАСЫРДЫҢ 80-ШІ ЖЫЛДАРЫНДА ЕРТІС ӨҢІРІНДЕГІ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ
ҚОЗҒАЛЫСТАРДЫҢ БЕЛСЕНДІЛІГІ: КЛАССИФИКАЦИЯ ЖӘНЕ ӘДІСТЕР……………………………...…388
Тайман С.Т., Сүгірбай М.
СӘТТІҒҰЛ ЖАНҒАБЫЛОВТЫҢ «ДОСАН БАТЫР» ДАСТАНЫНДАҒЫ ТАРИХИ ДЕРЕКТЕР……………….....395
Толамисов А.Ғ.
ҚАЗАҚ ДИАСПОРАЛАРЫНЫҢ ИНТЕГРАЦИЯСЫ ЖӘНЕ "КІШІ ҚҰРЫЛТАЙЛАРДЫҢ" РӨЛІ……………..….417
Төлебаев Т.Ә. , Әбікенова Г.Е.
XIX-Ғ. ЕКІНШІ ЖАРТЫСЫ – XX-Ғ. БАСЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ОҢТҮСТІГІНДЕГІ
ҚҰРЫЛЫС МАТЕРИАЛДАРЫ МЕН МИНЕРАЛДЫ ШИКІЗАТТАРДЫ ӨҢДЕУ ӨНДІРІСТЕРІ…...……………...425
Ужкенов Е.М., Шотанова Ғ.А.
ҚАЗАҚ ДАЛАСЫНДАҒЫ САЯСИ ДАҒДАРЫСЫНЫҢ СЫРТҚЫ ФАКТОРЛАРЫ
(XVIII ғ. екінші жартысы - XIX ғ. басы)…………………………………………...………………..……….437
Хабижанова Г.Б., Алмагамбетова А.М.
ҚАРАХАН МЕМЛЕКЕТІНІҢ ТАЙПАЛАРЫ МЕН ОҒЫЗДАР АРАСЫНДАҒЫ
ҚАТЫНАСТАРДЫҢ КЕЙБІР АСПЕКТІЛЕРІ……………………………………………………….....……..452
Шашаев Ә.Қ., Смагулов Б.Қ., Тылахметова А.С.
ҚАЗАҚСТАН ҚАЗАҚТАРЫ ГЕНЕАЛОГИЯЛЫҚ ТОПТАРЫНЫҢ ҚАБІР ҮСТІНДЕГІ ҚҰРЫЛЫСТАРЫ…..…....460
Шілдебай С.Қ.
СЕЙІТҚАЛИ МЕҢДЕШЕВТІҢ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ЖӘНЕ МЕМЛЕКЕТ…………………...…………………..…472

СОДЕРЖАНИЕ

Абдукадыров Н.М., Нұсқабай П.П., Сабанчиева Ж.М.
ВЛИЯНИЕ ЕВРОПЕЙСКОЙ СИСТЕМЫ НА РЕФОРМУ ТАНЗИМАТА И МУСТАФА РЕШИД ПАША..……….5
Азмуханова А., Эгамбердиев М., Шаншарбек У.
ПРОБЛЕМЫ ИССЛЕДОВАНИЯ КОНСОЛИДАЦИИ И СОТРУДНИЧЕСТВА
ТЮРКСКИХ НАРОДОВ В КОНЦЕ XIX – НАЧАЛЕ XX ВЕКОВ…………………………..………………..…..16
Акымбек Е.Ш., Шагирбаев М.С.
СТРАТИГРАФИЯ СРЕДНЕВЕКОВЫХ ТОРТКУЛИ В ШУЙСКОМ ДОЛИНЕ (X-XII вв.)…………………........25
Атыгаев Н.А.
ЕЩЕ РАЗ О ВРЕМЕНИ СМЕРТИ И МЕСТЕ ЗАХОРОНЕНИЯ КАСЫМ-ХАНА………………...………………...41
Ахантаева А.Ж.
ОБЫЧАИ, ПРИМЕТЫ И ЛЕГЕНДЫ КАЗАХСКОГО НАРОДА, СВЯЗАННЫЕ С ЗЕМЛЕДЕЛИЕМ…………….....48
Бахтыбаев М.М.
ВКЛАД Н.Н. ПАНТУСОВА В ИЗУЧЕНИЕ ПАМЯТНИКОВ СЕМИРЕЧЬЯ…………………………………..…...60
Билалов С.У., Тажекеев А.А., Дарменов Р.Т.
АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ РАБОТЫ НА РАННЕСРЕДНЕВЕКОВОМ ГОРОДИЩЕ СОРТОБЕ I……………..…….77
Галиев А.А., Устемирова А.О., Қыдырғажы Б.М.
ОТ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ К «ПОЯСУ И ПУТИ»…………………………………………...……..89
Джумагазиева А.Н.
ПОСТРЕВОЛЮЦИОННАЯ ИСЛАМИЗАЦИЯ ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЖИЗНИ В ИРАНЕ………103
Жылгелді Ж.С.
ИСТОЧНИКИ ИСТОРИИ КОЛЛЕКТИВИЗАЦИИ В 20-30 ЛЕТ XX ВЕКА…………………...………..………115
Жылкышыбаева К.К.
ВЗГЛЯДЫ НА ИСТОРИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ УЧЕНЫХ В ЕВРОПЕ:
ИСТОРИКО-ФИЛОСОФСКИЙ АНАЛИЗ………………………………………….…………………..………….122
Ибраева А.Г., Садыков Т.С., Темирханова А.С.
ИССЛЕДОВАНИЯ О ХАКИМ АБАЕ В ТРУДАХ АКАДЕМИКА МАНАШ КОЗЫБАЕВА…………..………...136
Ибраева А.Г., Темирханова А.С.
СЕВЕРЫЙ КАЗАХСТАН СКВОЗЬ ВЕКОВ (историко-сравнительный анализ)……………………..…..…….147
Ильясова К.М., Байманов А.А.
СКРИПАЧ АЛИМ АЛМАТ (ГАЛИМЖАН АБСАЛЯМОВ) И ЕГО СТАНОВЛЕНИЕ КАК МУЗЫКАНТА…..….159
Ильясова К.М.
МАНУСКРИПТ СОСТОЯЩИЙ ИЗ МИЛЛИОНА ИЕРОГЛИФОВ (по проектам исследования рукописей «Су Бэйхай. Общая история казахов» проведенных проф. Турсунханом Закенулы Кайыркеном)……………...….174
Иманалиева Е.
ОСОБЕННОСТИ ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ КАЗАХСКОГО ХАНСТВА В XVI ВЕКЕ……....187
Исмаилов С.С. , Еришева А.А.
ИСТОРИЯ РАЗВИТИЯ УРАЛО-ЭМБИНСКОГО НЕФТЯНОГО РАЙОНА И ПЕРВЫЕ НЕФТЕПРОМЫСЛЫ….193
Исова Л., Апсаттарова Г.
ОТНОШЕНИЯ КАЗАХСТАНА И ИРАНА В РАМКАХ СОВРЕМЕННЫХ
ГЕОПОЛИТИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ………………………………………………………………...….……….199
Карибаев Б.Б., Нуртазина Н.Д.
ИСТОРИЧЕСКАЯ ФИГУРА КАЗАХСКОГО ХАНА АЗ-ДЖАНИБЕКА(на основе восточных нарративов и генеалогических мифов казахов)………………………………………………………………..……..211
Кулдибаев Е.К., Саркулова С.Д.
ГОНЕНИЯ НА ДЕЯТЕЛЕЙ ИСКУССТВА В 30-Х ГОДАХ XX ВЕКА……………………..………………......232
Қайыркен Т.З., Ильясова З.С.
ИСПИДЖАБ И БЛИЗЛЕЖАЩИЕ К НЕМУ ГОРОДА И НАСЕЛЕННЫЕ ПУНКТЫ
В СРЕДНЕВЕКОВЫХ ПИСЬМЕННЫХ ИСТОЧНИКАХ……………………………………………...……242
Картабаева Е.Т.
ДУХОВНАЯ МОДЕРНИЗАЦИЯ И ИСЛАМ……………………………………………………………..…......253
Койгелдиев М.К.
МАГЖАН ЖУМАБАЕВ: ИДЕЯ ОКТЯБРЬСКОЙ РЕВОЛЮЦИИ ДЛЯ НАС БЫЛА ЧУЖАЯ……………...…...265
Мажибаева Ш.О.
МАССОВОЕ ПЕРЕСЕЛЕНИЕ КАЗАХОВ ЗА РУБЕЖ В 1928-1933 ГОДЫ…………………………………..…...273

Мажиқызы Н.
ИСКУССТВО ОБРАБОТКИ КОЖИ У КАЗАХОВ КИТАЯ………………………………………………………..……279
Макашева К.Н., Шалкеева З.
ОРГАНИЗАЦИЯ ИСЛАМСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ЕВРОПЕЙСКИЙ СОЮЗ:
ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА…………………………………….………………….….286
Мухатова О.Х., Садвокасова З.Т.
ВООРУЖЕННОЕ СОПРОТИВЛЕНИЕ В МАНГИСТАУ…………………………………………….……….….293
Мухитов К.
КАЗАХСКАЯ БОРЬБА: ПРОШЛОЕ, СЕГОДНЯ И БУДУЩЕЕ…………………………………………..……..307
Мухитов К.
СТРОИТЕЛЬСТВО ЖЕЛЕЗНОЙ ДОРОГИ МАКАТ-УЗЕНЬ………………………………………...……….....318
Надырбеков Н.К.
САКРАЛЬНАЯ ТОПОГРАФИЯ ДРЕВНЕГО И СРЕДНЕВЕКОВОГО ВОСТОЧНОГО КАЗАХСТАНА…………326
Оспангалиев К.А.
О ХОДЕ ПРОВЕДЕНИЯ ВЫБОРОВ ВСЕРОССИЙСКОГО УЧРЕДИТЕЛЬНОГО
СОБРАНИЯ ВОСТОЧНО-КАЗАХСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ…………………………...…………………....…340
Раздыков С.З., Зайнов А.М.
САРМАТСКАЯ КУЛЬТУРА НА СЕВЕРО-ВОСТОЧНОМ ПРИКАСПИЙИ
В ПРИЛЕГАЮЩИХ К НЕМУ РАЙОНАХ: ПРОБЛЕМЫ, ГИПОТЕЗЫ………………………..…………………350
Рахбаев К.К.
ИСТОРИЯ ЖЕЛТАУСКИХ МЕЧЕТЕЙ (СЕРЕДИНА XIX – НАЧАЛО XX ВЕКОВ)……………………...……..363
Садыкова А.М.
ПОЛИТИКА СОВЕТСКОЙ ВЛАСТИ В ОТНОШЕНИИ РЕЛИГИИ В ПЕРИОД
ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ……………………………………………………………………...……....371
Сугирбаева Г.Д., Исабек Б.К., Омарбаев Ы.К.
ПОРЯДОК РЕГИСТРАЦИОННОЙ СИСТЕМЫ ДОКУМЕНТИРОВАНИЯ ВЫЕЗДА
ЗА ГРАНИЦУ В КАЗАХСКОЙ ССР: ПЕРИОД ЗАСТОЯ…………………………………………………...…...…379
Сыздыкова А.М., Молдакимова А.С.
АКТИВНОСТЬ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ДВИЖЕНИЙ ПРИИРТЫШЬЯ 80-Е ГОДЫ
XX ВЕКА: КЛАССИФИКАЦИЯ И МЕТОДЫ……………………………………………………......................388
Тайман С.Т., Сүгірбай М.
ИСТОРИЧЕСКИЕ СВЕДЕНИЯ В ДАСТАНЕ С.ЖАНГАБЫЛОВА «ДОСАН БАТЫР»……………………..……..395
Толамисов А.Г.
ИНТЕГРАЦИЯ КАЗАХСКИХ ДИАСПОР И РОЛЬ «МАЛЫХ КУРУЛТАЕВ»……………….....................……..417
Тулебаев Т.А., Абикенова Г.Е.
ПРОИЗВОДСТВО СТРОИТЕЛЬНЫХ МАТЕРИАЛОВ И ОБРАБОТКА МИНЕРАЛЬНОГО
СЫРЬЯ НА ЮГЕ КАЗАХСТАНА ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XIX – НАЧАЛЕ XX………………………...……425
Ужкенов Е.М., Шотанова Г.А.
ВНЕШНИЕ ФАКТОРЫ ПОЛИТИЧЕСКОГО КРИЗИСА В КАЗАХСКИХ СТЕПЯХ
(вторая половина XVIII - начало XIX вв.)……………………………………………………………....…....437
Хабижанова Г.Б., Алмагамбетова А.М.
НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ ПЛЕМЕНАМИ
КАРАХАНИДСКОГО ГОСУДАРСТВА И ОГУЗАМИ……………………………………………………...……452
Шашаев А. К., Смагулов Б. К., Тылахметова А.С.
НАМОГИЛЬНЫЕ СООРУЖЕНИЯ ГЕНЕАЛОГИЧЕСКИХ ГРУПП КАЗАХОВ КАЗАХСТАНА И РОССИИ…...460
Шилдебай С.К.
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ И ГОСУДАРСТВЕННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ
СЕЙТКАЛИ МЕНДЕШЕВА……………………………………………………………………..……….………472

CONTENTS

Abdukadyrov N.M., Nuskabay P.P., Sabanchieva Zh.M.
INFLUENCE OF THE EUROPEAN SYSTEM ON TANZIMATS REFORM AND MUSTAFA RESHID PASHA……………………………………………………………………………………….…………..5
Azmukhanova A., Egamberdiyev M., Shansharbek U.
PROBLEMS OF STUDYING CONSOLIDATION AND COOPERATION OF TURKIC PEOPLES OF THE LATE XIX - EARLY XX CENTURIES……………………………………………………………………………………16
Akymbek E.Sh., Shagirbaev M.S.
THE STRATIGRAPHY OF MEDIEVAL TORTKULS IN SHU VALLEY (X-XII cc.)………………………..…..……..25
Atygayev N.A.
ONCE AGAIN ABOUT THE TIME OF DEATH AND THE PLACE OF BURIAL KASYM-KHAN………………...….41
Akhantaeva A.Zh.
THE KAZAKH CUSTOMS, TRADITIONS AND LEGENDSRELATED TO AGRICULTURE………………………...48
Bakhtybaev M.M.
N.N. PANTUSOV'S CONTRIBUTION IN THE STUDY OF THE MONUMENT OF THE SEMIRECHYE…………....60
Bilalov S.U., Tazhekeyev A.A., Darmenov R.T.
ARCHAEOLOGICAL RESEARCH ON THE EARLY MEDIEVAL SETTLEMENT……………………………………77
Galiev A.A., Ustemirova A.O., Kydyrgozhy B.M.
OF SORTOBE 1 FROM GREAT SILK ROAD TO "ONE BELT ONE ROAD"……………………………………….89
Jumagaziyeva A.N.
POST-REVOLUTIONARY ISLAMIZATION OF POLITICAL LIFE IN IRAN………………………….………..…103
Zhylgeldi Zh.S.
SOURCES OF HISTORY OF COLLECTIVIZATION IN 20-30 YEARS OF THE XX CENTURY……….………...115
Zhylkyshybayeva K.K.
VIEWS ON THE HISTORICAL EDUCATION OF SCIENTISTS IN EUROPE: A HISTORICAL-PHILOSOPHICAL ANALYSIS……………………………………………………………….……….122
Ibraeva A.G., Sadykov T.S., Temirkhanova A.S.
RESEARCH ON HAKIM ABAI IN THE WORKS OF ACADEMICIAN MANASH KOZYBAYEV………………….136
Ibraeva A.G. , Temirkhanova A.S.
NORTH KAZAKHSTAN THROUGH THE AGES (historical and comparative analysis)…………………………....…147
Ilyassova K.M., Baimanov A.A.
VIOLINIST ALIM ALMAT (GALIMZHAN ABSALYAMOV) AND HIS PATH OF BECOMING AS A MUSICIAN……………………………………………………………………...……………..159
Ilyassova K.M.
A MANUSCRIPT CONSISTING OF MILLION HIEROGLYPHICS (on manuscript research projects «Su Beihai. The general history of the Kazakhs» conducted by Prof. Tursunkhan Zakenuly Kayirken)………………….174
Imanalieva E.
GOALS AND FEATURES OF KAZAKH KHANATE'S FOREIGN POLITICAL RELATIONS IN THE XVI CENTURY………………………………………………………………………………………..…………..187
Ismailov S. S., Yerisheva A.A.
HISTORY OF DEVELOPMENT OF THE URAL-EMBINSKY OIL REGION AND THE FIRST OIL FIELDS……………………………………………………………………………………...193
Isova L., Apsattarova G.
RELATIONSHIP BETWEEN KAZAKHSTAN AND IRAN IN THE FRAMEWORK OF MODERN GEOPOLITICAL PROCESSES…………………………………………………………………...……199
Karibayev B.B., Nurtazina N.D.
HISTORICAL FIGURE OF KAZAKH KHAN AZ-JANIBEK (based on the eastern narratives and genealogical myths of Kazakhs)……………………………………………………………………………...…….211
Kuldybaev E., Sarkulova S.
THE PERSECUTION OF ARTISTS IN THE 1930S…………………………………………………………...232
Kaiyrken T.Z., Ilyassova Z.S.
SISFIDJAB AND NEARBY TOWNS AND LOCALITIES IN MEDIEVAL WRITTEN SOURCES…………….…..242
Kartabayeva E.T.
SPIRITUAL MODERNIZATION AND ISLAM………………………………………………………………..…253
Koigeldiyev M.
MAGZHAN ZHUMABAYEV: THE IDEA OF THE OCTOBER REVOLUTION WAS FOREIGN TO US……….….265

Mazhibayeva Sh.O.
MASS MIGRATION OF KAZAKHS ABROAD IN 1928-1933……………………………………………………….....273
Mazhikyzy N.
LEATHER TREATMENT ART AT THE CHINESE KAZAKHS……………………………………………………..279
Makasheva K.N., Shalkeyeva Z.
ORGANIZATION OF ISLAMIC COOPERATION AND THE EUROPEAN UNION: MAIN
AREAS OF COOPERATION………………………………………………………………………………….….286
Mukhatova O., Sadvokasova Z.T.
THE ARMED RESISTANCE IN MANGISTAU……………………………………………………………….……293
Mukhitov K.
KAZAKH WRESTLING: PAST, TODAY AND FUTURE…………………………………………………………307
Mukhitov K.
CONSTRUCTION OF THE MAKAT-UZEN RAILWAY…………………………………………………………..…318
Nadyrbekov N.K.
SACRED TOPOGRAPHY OF ANCIENT AND MEDIEVAL KAZAKHSTAN……………………………………...…326
Ospangaliev K.A.
ON THE COURSE OF THE ELECTION OF THE ALL-RUSSIAN FOUNDING
MEETING OF THE EAST KAZAKHSTAN REGION…………………………………………………………...….340
Razdykov S.Z., Zainov A.M.
SARMATIAN CULTURE IN THE NORTH-EAST CASPIAN AND ADJACENT
AREAS: PROBLEMS, HYPOTHESES……………………………………………………………………...……....350
Rakhbayev K.K.
HISTORY OF ZHELTAU MOSQUES (MID-XIX-EARLY XX CENTURIES)…………………………………………363
Sadykova A.M.
POLICY OF THE SOVIET GOVERNMENT IN RELATION TO RELIGION
DURING WORLD WAR II………………………………………………………………………………………..371
Sugirbayeva G.D., Issabek B.K., Omarbayev Y.K.
REGISTRATION SYSTEM PROCEDURE FOR DOCUMENTING TRAVEL
ABROAD IN THE KAZAKH SSR: PERIOD OF STAGNATION……………………………………………………379
Syzdykova A., Moldakimova A.
ACTIVITY OF ECOLOGICAL MOVEMENTS OF PRIYRTISHIYA IN THE
80s OF THE XX CENTURY: CLASSIFICATION AND METHODS………………………………………………...…388
Taiman S.T., Sugurbay M.
HISTORICAL SOURES IN THE EPIC POEM OF S.ZHANGABYLOV «DOSAN BATYR»………………………….395
Tolamissov A.G.
INTEGRATION OF THE KAZAKH DIASPORES AND THE ROLE OF «SMALL KURULTAIS»…………………..417
Tulebaev T.A., Abikenova G.E.
PRODUCTION OF BUILDING MATERIALS AND PROCESSING OF MINERAL
RAW MATERIALS IN THE SOUTH OF KAZAKHSTAN IN THE SECONDHALF
OF THE 19TH - EARLY 20TH CENTURIES……………………………………………………………………425
Uzhkenov E.M., Shotanova G.A.
EXTERNAL FACTORS OF THE POLITICAL CRISIS IN THE KAZAKH STEPPES
(second half of the 18-th - the beginning of the 19-th centuries)…………………………………………………………..437
Habizhanova G.B., Almagambetova A.M.
SOME ASPECTS OF RELATIONS BETWEEN THE TRIBES OF KARAKHANID
STATE AND THE OGHUZES…………………………………………………………………………………....452
Shashaev A., Smagulov B., Tylakhmetova A.
GRAVE CONSTRUCTIONS OF GENEALOGICAL GROUPS OF KAZAKHS IN
KAZAKHSTAN AND RUSSIA……………..…………………………………………………………….......…460
Shildebay S.
PUBLIC, POLITICAL AND STATE ACTIVITIES OF SEYTKALI MENDESHEV…………………………...…….472

EDU.E-HISTORY.KZ

электрондық ғылыми журналы 2020. 1(21)

Бас редактор:
Қабылдинов З.Е.

Компьютерде беттеген:
Зикирбаева В.С.

Жарияланған күні: 30.03.2020.
Пішімі 70х100/16. Баспа табағы 26,6.

Құрылтайшысы және баспагері:
Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитеті
Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты
ШЖҚ РМК

Редакция мен баспаның мекен-жайы:
050010, Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй
ҚР ҒЖБМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты
ШЖҚ РМКТел.: +7 (727) 261-67-19, +7 (727) 272-47-59

E-mail: edu.history@bk.ru.
Журнал сайты: https://edu.e-history.kz

Ш.Ш. Уәлиханов ат. ТжЭИ басылған:
050010 Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй